

*Андрій Анатолійович НЕПОМНЯЩИЙ,
професор кафедри історії України та
спеціальних дисциплін
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського,
доктор історичних наук (АРК, м. Сімферополь)*

КРИМСЬКА ШЕВЧЕНКІАНА: ДО ІСТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЙ

Проаналізовано зміст енциклопедичного довідника «Тарас Шевченко і Крим».

Ключові слова: енциклопедія, Тарас Шевченко, кримська шевченкіана.

Analyzed the content of the encyclopedia «Taras Shevchenko and the Crimea».

Keywords: encyclopedia, Taras Shevchenko, the Crimean Shevchenko belongings.

Проанализировано содержание энциклопедического справочника «Тарас Шевченко і Крим».

Ключевые слова: энциклопедия, Тарас Шевченко, крымская шевченкиана.

Оригінальним внеском у розвиток кримознавчої довідкової літератури стало видання у 2001 р. енциклопедичного довідника «Тарас Шевченко і Крим» [7]. Книгу було випущено на замовлення Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України за Національною програмою випуску суспільно необхідних видань. Ця колективна праця є пошануванням кримчанами пам'яті Тараса Григоровича Шевченка. Первісний варіант довідника було оприлюднено на сторінках газети «Кримська світлиця» (друкувався щомісяця з 17 червня 1995 р. по 30 березня 1996 р.). Авторам вдалося підготувати 700 стислих довідок про особистості, котрі тим чи іншим чином були пов'язані з Кримом та діяльністю Тараса Шевченка. Уперше

в шевченкознавчій науці було порушено тему «Кримськотатарське письменство і Шевченко». Більша частина статей підписані. Авторами стали відомі кримські краєзнавці, бібліографи, музейні працівники, викладачі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, а також відомі краєзнавці з інших регіонів України — М. І. Андрусенко, Л. Я. Барабашкіна, О. М. Біляченко, В. К. Богуцький, Л. Н. Большаков, М. Я. Вишняк, П. В. Вольвач, О. І. Губар, Г. Д. Зленко (Одеса), П. М. Киричок, Н. М. Колесникова, Д. А. Кононенко, Г. П. Котницький, В. В. Кравченко, В. Г. Латанский, О. А. Павлова, Г. А. Рудницький, Д. П. Урсу, М. П. Чабан (Дніпропетровськ), В. П. Шахнюк, Н. Ягя, І. О. Януш, О. Н. Януш.

Оригінальність завдання, що стояло перед укладачем, полягало в тому, що поетові не довелося бувати в Криму, хоча він і збирався відвідати півострів. Очікуючи довгожданої волі, Тарас Григорович починає 12 червня 1857 р. вести в Новопетровському укріпленні щоденник, до якого вже наступного дня записує: «...я расположил было мое путешествие таким образом: через Кизляр и Ставрополь поехать в Екатеринодар прямо к Кухаренко¹. Насмотревшись досыта на его благородное, выразительное лицо, я думал поехать через Крым...». Але обставини склалися так, що Шевченко мусив повертатися до Петербурга коротшим шляхом — по Волзі, а тому не відбулося тоді ні його кубанське побачення після довгої розлуки з давнім приятелем Яковом Кухаренком, ні задумана поїздка до Криму.

Водночас, історичне минуле кримської землі, Чорне море та чумакування до Криму Т. Г. Шевченко відтворив у своїх творах. Саме на цьому засновувалися упорядник довідника й автори статей. Незважаючи на те, що Кобзареві, на жаль, не вдалося ступити на кримську землю, кримська тематика посідає чільне місце у його творчості.

¹ **Кухаренко Яків Герасимович** (1799/1800–1862) — генерал-майор російської армії, з 1851 по 1852 рр. — наказний отаман Азовського козацького війська, з 1852 по 1856 рр. — наказний отаман Чорноморського козацького війська, кавалер орденів Св. Георгія IV ступеня, Св. Володимира III і IV ступенів, Св. Анни II ступеня, Св. Станіслава I і II ступенів. У літературі виступав як драматург, поет, прозаїк та етнограф.

Розглянемо, які саме історичні інтенції мотивували Т. Шевченка творити. Ранні твори про історичне минуле написані в плані романтизму, а пізніші — про сучасний поетові Крим — відзначаються глибоким реалізмом. Кримській темі присвячені поеми «Іван Підкова», «Гамалія», балада «У тієї Катерини», низка поезій про чумакування.

Так, у баладі «У тієї Катерини» згадується місто Козлов (Євпаторія). Центральна частина твору подає події, що відбуваються у Криму. Саме сюди посилає героїня трьох своїх залицяльників визволяти з неволі рідного брата. Двом першим кримська подорож коштувала життя, а «вдовиченко Ярошенко» таки визволив у Бахчисараї Катерининою брата, який виявився їй не братом, а милим. Нестримне вирування любовних пристрастей спричиняє трагічне завершення балади.

Засуджуючи війну, поет пише вірш «Мій боже милий, знову лихо». Низка епізодів, зв'язаних із подіями Кримської війни, зустрічається у повісті «Прогулка с удовольствием, но не без морали», яку Шевченко написав російською мовою.

Великий Кобзар, звичайно, не міг не скористатися досвідом народних дум. У своїх орієнтованих на народні думи та позначених неповторною авторською вишуканістю поезіях Шевченко не раз пише про турецько-татарські набіги на українські землі, про відвагу козаків у битвах із поневолювачами та під час визволення побратимів із полону, подає експресивні морські пейзажі, відповідні відтворюваним подіям. У поетичному посланні «До Основ'яненка» (1839) автор згадує славетні часи звитяжної боротьби з загарбниками та накреслює життєствердну програму національного відродження, яка полягає не в поверненні кривавих часів, а в розвитку рідної культури. Згодом подібні мотиви стосовно рідної культури розвине відомий кримськотатарський поет початку ХХ ст. Абібулла Одабаш у поемі «Алтын ярыкъ» («Золоте сяйво»).

Історичні мотиви Шевченко розвиває також у поезії «Іржавець» (1847), першому з написаних на засланні творів, у яких осягається минуле України. Іржавець — село Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині — Чернігівської області). У тутешній церкві зберігалася чудотворна ікона Божої Матері, що за легендою була свідком поневірян ко-

зацтва на початку XVIII ст., а зрештою оплакувала козацьку долю — долю України.

Значна частина козацтва, тікаючи від переслідувань царизму, опинилася після Полтавської битви 1709 р. у володіннях кримського хана. Посилаючись на літописи, Шевченковознавець Юрій Івакін зазначає, що в Кримському ханстві козакам не дозволялося будувати християнські храми та вважає, що Шевченкові рядки про те, що хан «заказав запорожцям церкву будувати», ґрунтуються на якихось «непевних історичних відомостях», зазначає також, що вони, можливо, є «поетичним перебільшенням». Втім, можливо, у якомусь конкретному випадку і був факт подібної заборони. Так чи інакше, не солодко було козакам і в кримських володіннях, на чому наголошує поет, вплітаючи тутешні козацькі злигодні в загальну експресивну панораму негараздів, що випали на долю України:

*«Чули, чули запорожці
З далекого Криму,
Що конає Гетьманщина,
Неповинно гине...».*

Як бачимо, у поезії Шевченка кримські образи та мотиви доволі виразні [2].

Значно повніше уявлення про Кримський ханат, походи запорожців за Перекоп, під Гезлев і Кафу, як і про напади татар на Україну, в Шевченка склалося, коли він навчався у петербурзькій Академії мистецтв. Героїчна минувшина рідної землі поставала перед ним із козацьких літописів Самовидця, Самійла Величка, Григорія Грабянки, з пройнятих ідеями патріотизму «Історії Русів» та «Історії Малої Росії» Дмитра Бантиш-Каменського.

Не тільки малярська вправність, а й досконале знання рукописних і друкованих джерел допомогли Тарасові Григоровичу успішно впоратися з одержаним 1842 р. замовленням на виготовлення ілюстрацій до книги М. Полевого «Історія князя Італійського, графа Суворова Римникського, генералісимуса російських військ». Серед виконаних ілюстратором малюнків є кілька на кримську тему: «Суворов у кримського хана Шагін-Гірея», «Суворов на святі в честь угоди з татарами», «Суворов у Муса-бея». Коли додати сюди ще й пізніший ескіз «Богдан Хмельницький перед крим-

ським ханом» (1857), то стає очевидним, що Тарас Шевченко перший в українському малярстві подав зображення ханів Іслам-Герєя III, Шагін-Герєя, провідника Джабуїлицької ногайської орди Муса-бея, інших знатних татар і ногайців. Таким чином, Крим дістав відображення не лише в літературній, а й у художній спадщині Шевченка [7, с. 4].

Очевидно, що інтерес Шевченка до Криму та Севастополя не міг відобразитися лише у його художній спадщині. І справді, під час свого плавання по Аралу Кобзар повернувся до цієї теми й у літературній творчості. Напевно, значну роль тут відіграли розповіді О. Бутакова про його перебування в Криму та у Севастополі, а також повідомлення про Кримську війну 1854–1855 рр., які доходили до засланою поета. Чимало цікавого йому розповів про Севастополь і Крим також генерал-майор Карл Бюрно, військовий інженер, який побудував багато укріплень у Севастополі. З ним Шевченко познайомився у вересні 1856 р. під час інспектування генералом Новопетровського форту. Карл Бюрно не лише цікавився мистецтвом, а й сам малював, тож прихильно поставився до засланою поета і художника та доклав зусиль до полегшення його долі.

Коли почалася Кримська війна, спричинена намаганнями Росії ще більше розширити вплив у чорноморському басейні, поет, перебуваючи у солдатській неволі, глибоко збагнув увесь трагізм тих співвітчизників, котрі мужньо боронили Севастополь, гинули на його бастіонах і редутах, вмирали від ран у військових шпиталях. Про долю одного з покалічених у севастопольській кампанії українця йдеться у повісті «Прогулка с удовольствием и не без морали», написаній у 1856–1857 рр. Антивоєнна спрямованість цього твору очевидна і в даному випадку його цілком можна ставити поряд із поемою «Кавказ».

Повернувшись із заслання, Тарас Шевченко активно цікавився подіями Кримської війни та був особисто знайомий із багатьма учасниками оборони Севастополя 1854–1856 рр., від яких отримав чимало відомостей про драматичний перебіг оборони та особисту драму захисників флотської твердині. Це зокрема: Лев Толстой, із яким Шевченко познайомився у Петербурзі у березні 1859 р.; князь Володимир Голіцин, поранений у Севастополі (навідував його хворого

у Нижньому Новгороді); мічман флоту Кесарь Середович; художники Лев Жемчужников і М. Осипов; флотські лікарі Микола Курочкін, Гнат Муравський і Степан Незабитовський, з якими поет зустрічався в Астрахані; вихованць Віденської медико-хірургічної академії, свідок загибелі віце-адмірала Корнілова Кароль Новицький, письменник М. Берг. Після зустрічі Незабитовський записав до щоденника Кобзаря: «Я був щасливий зустріччю з улюбленим і шанованим мною поетом». «Не знаю нічого кращого про подвиг матері, як «Наймичка» Шевченка», — говорив Лев Толстой і декламував її в оригіналі.

У Криму в різний час жили або бували друзі Шевченка, однодумці та знайомі, зокрема — І. Айвазовський, О. Афанасьєв-Чужбинський, Я. де Бальмен, К. Бюрно, В. Ковальов, М. Костомаров, М. та Я. Лазаревські, М. Максимович, К. Юнге. Деякі з них залишили нащадкам спогади про Кобзаря. Низка постатей із шевченківського оточення заслуговує особного виділення. Так, визначною подією у театральному житті півострова стали гастрольні виступи 1846 р. М. Щепкіна. З усією можливою повнотою відтворив севастопольську епопею у своїх натурних замальовках невтомний В. Тімм. Неминуще значення для кримознавства мають дослідження Ф. Хартахая.

У Таврійській губернії, до якої входили Крим і материкові Дніпровський, Мелітопольський і Бердянський повіти, творчість Тараса Шевченка могла бути відома спочатку в рукописних списках, бо в невольничі літа поета його слово перебувало під забороною царського режиму. Так, у секретному циркулярі № 438 від 19 червня 1847 р., який було відправлено міністром внутрішніх справ Російської імперії Л. Перовським на ім'я таврійського губернатора В. Пестеля, йшлося:

«Государь Император Высочайше повелеть соизволил: напечатанные сочинения: Шевченки — «Кобзарь», Кулеша — «Повесть об украинском народе», «Украина», и «Мыхайло Чернышенко», Костомарова — «Украинские баллады» и «Ветка», — запретить и изъять из продажи.

О таком Высочайшем повелении считаю долгом сообщить Вашему Превосходительству для зависящего от Вашей стороны к исполнению одного распоряжения, — при-

совокупления, что господином министром народного просвещения предписано уже Цензурному ведомству не дозволять впредь перепечатывать означенные сочинения новым изданием.

О получении сего циркуляра и о распоряжении Вашему по оному Вы не оставите мне донести».

У енциклопедії відображені також заходи з вшанування пам'яті Кобзаря. Так, перші спроби об'єднання громадськості півострова навколо імені Тараса Шевченка здійснені ще наприкінці 80-х рр. ХХ ст., коли у Криму було створене перше відділення Всеукраїнського товариства української мови, засновниками та керівниками котрого були А. Свидзинський, П. Власенко, Д. Кононенко, П. Вольвач, С. Савченко та ін. Після заснування Всеукраїнського товариства «Просвіта» відбувається поступова реорганізація цих відділень у єдину організацію. Так, у травні 1992 р. була сформована Сімферопольська організація «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Провідну роль у її становленні зіграли науковці Сімферопольського державного університету: Петро Гарчев, Євген Регушевський і Василь Чирва. Саме у цей час було надруковано перший номер газети «Кримська світлиця». У 1993–1994 рр. регіональні відділення Товариства були створені у всіх містах Криму та більшості районів півострова. Сьогодні воно об'єднує понад 1000 чоловік.

Згідно зі Статутом «Просвіта» направляє свої зусилля на відродження духовності українців, які проживають у Криму, та укріплення української державності. Важливою формою діяльності «Просвіти» є проведення науково-практичних конференцій, читань і лекторіїв, присвячених питанням національної незалежності та державного будівництва в минулому та сьогоденні. Саме завдяки ініціативі «Просвіти» у Сімферополі вдалося відкрити українську гімназію та 50 класів із українською мовою навчання у школах Криму. Регіональні відділення організації регулярно проводять літературно-музичні вечори та концерти, виставки народної творчості, шанують видатних діячів української культури: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку та ін. [1].

Внаслідок впливу творчості Тараса Шевченка на свідомість мешканців Севастополя на початку 1905 р. у місті був створений культурно-просвітницький гурток «Кобзар»,

який активно включився у громадське життя, привносячи шевченків дух у міське середовище. Вплив гуртка та творчість Шевченка, котру він пропагував, знайшла відгос у поглядах повсталих моряків броненосця «Князь Потемкин Таврический» у червні 1905 р. Значну більшість екіпажу броненосця склали українці, організовані у «Матроську централку». І коли один із царських офіцерів обізвав «холом» і вдарив за українську мову авторитетного на кораблі матроса Григорія Вакулєнчука, розгорілося повстання проти національного приниження. І не випадково у слідчих органів царської охрaнки примірник «Кобзаря», знайдений у матроському кубрику, вважався чи не головним свідком неблагонaдійності повсталих матросів. 1917 р. гурток «Кобзар» став надзвичайно впливовим у Севастополі та гарнізонах флоту. «Кобзар» створив майже у всіх військових частинах, на кораблях і установах флоту гуртки української мови та українські військові комітети. Активісткою «Кобзаря» була також дружина командувача Чорноморського флоту віце-адмірала О. Колчака Анна Василівна Тимєрьова, адмірaли Андрій Покровський, Михайло Остроградський-Апостол, В'ячеслав Ключковський, прокурор флоту Вадим Богомольць і тисячі офіцерів і матросів флоту. 10 травня 1917 р. під їх керівництвом була проведена багатотисячна демонстрація на підтримку Української Центральної Ради та створено Український військовий комітет Чорноморського флоту, а 25 листопада з їх ініціативи було проведено мітинг у центрі Севастополя на честь проголошення Української Народної Республіки. Водночас на виборах до Севастопольської міської ради Українська громада отримала більшість депутатських місць, а у квітні 1918 р. провела фактичну українізацію Чорноморського флоту [6].

Ім'я Тараса Шевченка зафіксована також у назвах окремих населених пунктів півострова. Усі вони увійшли до енциклопедичного довідника та розширили наше уявлення про кримську шевченкіану. Так, поблизу Алупки знаходилося селище Шевченкове, яке у ХІХ ст. носило назву Алупка-Сарі [3, с. 721]. У той час там був маєток князів Трубецьких, які розбили прилеглі території на сто ділянок і продавали їх від 8 до 30 крб., в залежності від розміру. Після депортації кримських татар у 1944 р. поселення було

перейменоване в Шевченкове. У 60-ті рр. минулого століття воно офіційно увійшло в межі міста Алупка й тепер носить назву Алупка-1 або Західна. До речі, у ще одному курортному селищі Берегове знаходиться оздоровчий «Пансіонат імені Т. Г. Шевченко» Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка.

У північно-західній частині Бахчисарайського району на правому березі річки Альма розташоване село Шевченкове, яке до 1948 р. носило назву Коджук-Елі. Вперше воно згадується у складеному владою Російської імперії реєстрі мечетей і вакуфного майна. Після приєднання Криму до Росії 8 лютого 1784 р., село було приписане до Сімферопольського уїзду Таврійської губернії. Після реформ Павла I (із 1792 по 1802 рр.) входило до Акмечетського уїзду Новоросійської губернії. Після створення Таврійської губернії 8(20) жовтня 1802 р. селище було приписане до Актачинської волості Сімферопольського уїзду. На початку XIX ст. тут мешкало 135 чоловік, здебільшого кримських татар, а землі належали Адиль-мурзі.

Після волосної реформи 1829 р. Коджук-Елі приписали до Мангушської волості. А вже 1890 р. селище віднесли до Тав-Бадракської волості. Наприкінці XIX – початку XX ст. його заселили вихідці з Росії, тим самим випередивши за чисельністю кримськотатарське населення, виникла навіть невелика німецька колонія. У роки Радянської влади, у результаті адміністративної реформи 20-х рр. XX ст., була відмінена волосна реформа, а село передане до Ханишкої сільської ради Петровського району Сімферопольського уїзду. 1940 р. село разом із усією сільрадою перепорядкували Бахчисарайському району. Після закінчення Великої Вітчизняної війни кримськотатарське населення було депортоване, а 18 травня 1948 р. постановою Верховної Ради РРФСР село перейменоване у Шевченкове. У 50-ті – 60-ті рр. XX ст. воно було підпорядковане Плодовській сільраді. З 70-х рр. та до сьогодні належить до Каштанівської сільської ради [3, с. 269].

Енциклопедія розширює наші знання про публікацію творів Т. Шевченка на теренах Криму в різні часи. Із випуском «Кобзаря» у 1860 р. і наступних роках знайомство кримського читача з поезією Шевченка дедалі розширю-

валося. Смерть поета викликала відгук і на півострові — у феодосійській газеті «Радуга» було надруковано статтю П. Дяченка, що започаткувала кримську шевченкіану. Особливо зріс вплив Кобзарєвого слова на умонастрої кримського українства та пробудження його національної свідомості наприкінці ХІХ ст. У містах почали відзначати шевченківські роковини, служити панахиди по поетові (на одній із них 25 лютого 1896 р. у севастопольській Петропавлівській церкві був присутній біограф Т. Г. Шевченка Олександр Кониський). Ім'я поета з'явилося і на сторінках газет «Крымский вестник», «Крым», «Салгир», публікації яких становлять нині для дослідників особливу цінність. У той час стало можливим також придбати українські видання, зокрема й «Кобзар», у крамниці сімферопольського книгаря М. Загородського.

Українська поезія, у тому числі і вірші Т. Шевченка, стала надбанням кримських татар лише у другій половині 30-х рр. У 1939 р. уперше було перекладено кримськотатарською мовою «Заповіт» Т. Шевченка, за що перекладач Ш. Алядін був визнаний гідним ювілейної медалі Т. Шевченка в зв'язку з 125-річчям від дня народження Великого Кобзаря. А вже у 1940 р. побачили світ «Вибрані вірші» («Сайлама шиирлер») Т. Шевченка кримськотатарською мовою. Переклади виконали відомі кримськотатарські перекладачі А. Алім, Ш. Алядін, Е. Шем'ї-заде, М. Сулейман та ін. [4]. Українською та російською мовами окремі твори Шевченка видавалися на півострові вісім разів у 1957–1969 рр. Нині видання творів Кобзаря поновлене, статті про Шевченка публікуються у газетах «Кримська світлиця», «Дзвін Севастополя» та «Голос Крима».

У період з 1999 рр. у сімферопольському видавництві «Доля» побачили світ українською та кримськотатарською мовами знакові твори Т. Шевченка «Далекий і близький Шевченко» («Узакъ ве якъын Шевченко»). Поема «Кавказ» була видана чотирма мовами (українською, кримськотатарською, російською й англійською) [5].

Завдяки енциклопедичному виданню «Тарас Шевченко і Крим» регіональна довідкова література збагатилася змістовною працею, яка розкриває мотиви історичних розвідок Великого Кобзаря.

1. *Всекрымское* общество «Просвіта» им. Тараса Шевченко [Электронный ресурс] // Crimea.ru. – Режим доступа : http://www.crimea.ru/item_info_big.htm?id=503, свободный. – Название с экрана.
2. *Гуменюк В. [І.]* Крим у поезії Шевченка [Електронний ресурс] / В. І. Гуменюк // Кримський діалог. – 2009. – 5 березня. – Режим доступу : <http://www-ki-old.rada.crimea.ua/kd/2009/08/crimea.html>, вільний. – назва з екрану.
3. *Історія міст і сіл Української РСР* : [в 26 т.] : Кримська область [Текст] / Ін-т історії АН УРСР ; гол. редкол. Л. Д. Солодовник. – К., 1974. – 804 с.
4. *Кандим Ю.* Джерела духовної єдності [Текст] / Ю. Кандим // Кримська світлиця. – 2003. – 30 листоп.
5. *Кандим Ю.* До питання історії і сучасного стану українсько-кримськотатарських літературних зв'язків [Електронний ресурс] / Ю. Кандим // Українське життя в Севастополі. – Режим доступу : <http://www.ukrlife.org/main/uacrim/kandym.htm>, вільний. – Назва з екрану.
6. *Мамчак М. А.* Тарас Шевченко і флот [Текст] / М. А. Мамчак. – Снятин, 2010. – 76 с.
7. *Тарас Шевченко і Крим* : енциклопедичний довідник [Текст] / упор. Г. А. Рудницький. – Сімферополь : Таврія, 2001. – 288 с.

Кримська Шевченкіана: до історії регіональних енциклопедій.

Непомнящий А. А., професор кафедри історії України та спеціальних дисциплін Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук (м. Сімферополь).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Вип. 11. – С. 284–295.

Проаналізовано зміст енциклопедичного довідника «Тарас Шевченко і Крим». Розглянуті історичні сюжети, які спонукали Кобзаря до кримознавчої тематики та відображенні у довіднику сучасної кримської шевченкіани.

Ключові слова: енциклопедія, Тарас Шевченко, кримська шевченкіана.

Crimean Shevchenko belongings: to the history of regional encyclopedias.

Непомняшчы А. professor of the history of Ukraine and special disciplines Tauride National University Vernadsky, PhD of Historical Sciences (Simferopol).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Vol. 11. – P. 284–295.

Analyzed the content of the encyclopedia «Taras Shevchenko and the Crimea». Considered historical subjects that concerned Kobzar and that forced him to turn to the subject of studying of the Crimea. Shows how the handbook reflects modern Crimean Shevchenko belongings. **Keywords:** encyclopedia, Taras Shevchenko, the Crimean Shevchenko belongings.

Крымская шевченкиана: к истории региональных энциклопедий.

Непомнящий А. А., профессор кафедры истории Украины и специальных дисциплин Таврического национального университета имени В. И. Вернадского, доктор исторических наук (г. Симферополь).

Українська біографістика = *Biographistica ukrainica*. – К., 2014. – Вып. 11. – С. 284–295.

Проанализировано содержание энциклопедического справочника «Тарас Шевченко і Крим». Рассмотрены исторические сюжеты, которые волновали Кобзаря и заставляли его обращаться к крымоведческой тематике. Показано, как в справочнике отражена современная крымская шевченкиана.

Ключевые слова: энциклопедия, Тарас Шевченко, крымская шевченкиана.